

Štandardy pre informačné systémy verejnej správy

© Miroslav Rusko

Zdroj: RUSKO, Miroslav - HALÁSZ, Jozef, 2011: *Environmentálne orientované informačné systémy*. - Žilina: Strix, Edícia EV-64, Prvé vydanie, ISBN 978-80-89281-76-3, 220 s.

Informačný systém vo všeobecnosti je systém na zber, udržiavanie, spracovanie a poskytovanie informácií. Príkladmi informačného systému môžu byť kartotéka, telefónny zoznam, kniha došlej pošty alebo i účtovníctvo.

Informačný systém nemusí byť nutne automatizovaný pomocou počítačov a môže fungovať aj v papierovej forme. Zmyslom vytvorenia IS je podpora rozhodovania na všetkých úrovniach, t.j. strategickej, taktickej i operatívnej. IS má slúžiť pri riešení problémov manažérskych, administratívnych i vzťahov so zákazníkom.

V právnom poriadku SR je IS definovaný v zákone č. 428/2002 Z. z. o ochrane osobných údajov:

"Informačný systém je akýkoľvek súbor, sústava alebo databáza obsahujúca jeden alebo viac osobných údajov, ktoré sú spracúvané na dosiahnutie účelu podľa osobitných organizačných podmienok s použitím automatizovaných alebo neautomatizovaných prostriedkov spracúvania, napr. kartotéka, zoznam, register, operát, záznam alebo sústava obsahujúca spisy, doklady, zmluvy, potvrdenia, posudky, hodnotenia, testy..." (§ 4 zákona č. 428/2002 Z. z.).

IS verejnej správy

Pri návrhu zákona o IS verejnej správy sa vychádzalo z toho, že informačný systém má predstavovať funkčný celok zabezpečujúci cieľavedomé systematické zhromažďovanie, spracovávanie, prenos, uchovávanie a likvidácia údajov, získavanie, poskytovanie a sprístupňovanie informácií pomocou informačno-komunikačných technológií. Je dôležité si uvedomiť rozdiel medzi pojmami údaj a informácia. Zjednodušene by sme mohli povedať, že údaj je polotovar, napríklad postupnosť čísel, prípadne písmen, spracovaním ktorého vzniká informácia, ktorá už dáva človeku akýsi zmysel.¹

V roku 2006 bol prijatý zákon č. 275/2006 Z. z. o IS verejnej správy.² Jeho zásadný význam pre ďalšiu informatizáciu verejnej správy spočíva v tom, že umožňuje budovanie takých informačných systémov na jednotlivých úradoch a podobných verejných inštitúciách, ktoré budú navzájom kompatibilné. To umožní ich prepojenie

¹ KONVIT, Milan: *Informačný systém verejnej správy*. - [on-line] Available on - URL: >

<http://www.poradca.sk/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=58283> < [cit.: 2011-05-21]

² zákon č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov

a vytvorenie napríklad jednotných registrov a databáz, čo zasa umožní vybavovanie rôznych úradných záležitostí prostredníctvom jednej internetovej stránky, ktorou sa má stať ústredný portál verejnej správ.³

Štandardy

Štandardy sú nástrojom pre zavádzanie a udržiavanie interoperability informačných systémov a využívania informačno-komunikačných technológií.

V zmysle pôvodného znenia zákona č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy sú definované nasledovne:

"Štandardom je súbor pravidiel spojených s vytváraním, rozvojom a využívaním informačných systémov verejnej správy, ktorý obsahuje charakteristiky, metódy, postupy a podmienky, najmä pokiaľ ide o bezpečnosť a integrovateľnosť s inými informačnými systémami. Štandardy musia byť otvorené a technologicky neutrálne."

Štandardy sú vydávané všeobecne záväzným právnym predpisom (výnosom). Kompetentným orgánom na ich vydávanie je v súčasnosti Ministerstvo financií SR. Aktuálne platí Výnos o štandardoch pre ISVS č. 312/2010 Z. z. s účinnosťou od 15. júla 2010.

K uvedenému právnemu predpisu sa pripravuje vydanie vysvetľujúceho metodického pokynu, v súčasnosti sa odporúča dočasne používať metodický pokyn k výnosu z roku 2008, nakoľko mnohé časti z pôvodného výnosu neboli vecne zmenené.⁴

Predchádzajúce výnosy a ich metodické pokyny:

- rok 2008
 - Výnos o štandardoch pre ISVS č. MF/013261/2008-132 (účinnosť od 1. októbra 2008)
 - Metodický pokyn k Výnosu MF/013261/2008-132
- rok 2006
 - Výnos o štandardoch pre ISVS č. 1706/M-2006 (účinnosť od 1. augusta 2006)
 - Metodický pokyn k Výnosu o štandardoch pre ISVS.

Vzhľadom na zmenu zdrojových smerníc prístupnosti z verzie 1.0 na verziu 2.0 (tzv. Web Content Accessibility Guidelines 2.0 - najst' ich je možné na webovom sídle W3C⁵) bola vypracovaná analýza⁶ pre potrebu harmonizácie slovenských štandardov s týmto dokumentom. Podľa posledných dokumentov Európskej únie sú práve WCAG 2.0 smernicami, ktoré by mal každý členský štát zohľadniť vo svojich metodikách a postupoch.

³ Štandardy pre informačné systémy verejnej správy. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.euractiv.sk/verejna-sprava/clanok/standardy-pre-informacne-systemy-verejnej-spravy>< [publ. 24.8.2006]

⁴ BÍRO, Peter: Štandardy pre informačné systémy verejnej správy. - [Publ.: 04.09.2007 - Aktual.: 27.07.2011] - [on-line] Available on - URL: >http://www.informatizacia.sk/standardy-is-vs/596s#std_uvod<

⁵ W3C - Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.w3.org/TR/WCAG/>< [cit.: 2011-06-01]

⁶ Harmonizácia štandardov prístupnosti podľa pravidiel Web Content Accessibility Guidelines 2.0

MF SR vzhľadom na povinnosť zverejňovania elektronických zmlúv verejnej správy na internete (od 1.1.2011) vypracovalo špecifické usmernenie, ktoré v základnej podobe spracováva problematiku konverzie (prevodu) písomných dokumentov na elektronické. Usmernenie bolo 17.2.2011 aktualizované na verziu 1.1 a 6.5.2011 v spolupráci s Ministerstvom spravodlivosti SR a Úradom vlády SR aktualizované na verziu 2.^{7, 8}

Hlavným poradným a konzultačným orgánom pre oblasť štandardizácie je Komisia pre štandardizáciu informačných systémov verejnej správy, zriadená pri Ministerstve financií SR. Jej členovia sa skladajú zo širokého spektra odborníkov, zastupujúceho verejnú správu, ako aj súkromný a akademický sektor. Komisia si zriaďuje pracovné skupiny, ktoré sa zaoberajú špecifickými oblasťami a otázkami štandardizácie.

Oblasti štandardizácie

Štandardy rozdeľujeme podľa oblasti uplatnenia najmä na:

- Technické štandardy.
- Štandardy prístupnosti webových stránok.
- Štandardy pre používanie súborov (pôvodne pre jednorazovú elektronickú výmenu dát).
- Štandardy pre názvoslovie elektronických služieb.
- Bezpečnostné štandardy.
- Dátové štandardy.
- Štandardy elektronických služieb verejnej správy (vrátane elektronických formulárov).
- Štandardy projektového riadenia (IT projektov).
- Metadátové štandardy.
- Štandardy pre priestorovú identifikáciu.
- Štandardy pre zdravotnícke informačné systémy.⁹

Okrem samotných štandardov je dôležitou súčasťou štandardizácie aj harmonizácia používaných pojmov, ktorá je vo všeobecnosti považovaná za tzv. sémantickú interoperabilitu. Ministerstvo financií SR preto vydalo prvú verziu metodického pokynu, ktorý obsahuje glosár pojmov používaných v legislatíve, ale aj iných materiáloch pre oblasť informatizácie spoločnosti. Glosár sa v prvej fáze zameriava najmä na všeobecné pojmy, v budúcnosti bude rozvíjať "optimalizované"

⁷ Usmernenie pre konverziu písomných dokumentov na elektronické dokumenty (verzia 2). - [on-line] Available on - URL: > http://www.informatizacia.sk/ext_dok-usmernenie_pre_konverziu_dokumentov_v2/11115c< [cit.: 2011-08-04]

⁸ Príloha 1 - Metaúdaje pre zverejňovanie zmlúv, objednávok a faktúr. - [on-line] Available on - URL: >2011-09-05< [cit.: 2011-08-05]

⁹ BÍRO, Peter: Štandardy pre informačné systémy verejnej správy. - [Publ.: 04.09.2007 - Aktual.: 27.07.2011] - [on-line] Available on - URL: >http://www.informatizacia.sk/standardy-is-vs/596s#std_uvod<

všeobecné pojmy (množstvo pojmov je v súčasnosti citáciou, ktorá má špecifický účel) a ďalej bude adresovať aj konkrétne oblasti informatizácie.¹⁰

V súčasnosti sú v platnosti štandardy z prvých ôsmich oblastí štandardizácie, ďalšie sa do platnosti pripravujú. Tento zoznam nemusí byť kompletný, nakoľko sa dynamicky prispôbuje potrebám v súlade s inováciou informačno-komunikačných technológií a postupov v oblasti informatizácie.¹¹

Ústredný portál verejnej správy

Ústredný portál verejnej správy (ÚPVS) zabezpečuje centrálny a jednotný prístup k informačným zdrojom a službám verejnej správy. Informácie (rady, návody, popisy), ktoré návštevník hľadá, sú v súčasnosti mnohokrát súčasťou informačných serverov jednotlivých rezortov. Cieľom portálu je tieto informácie a služby zintegrovat' a prehľadnou a prístupnou formou poskytovať používateľovi. Medzi najvýznamnejšie úlohy portálu patrí nasmerovanie používateľa na využitie konkrétnej elektronickej služby verejnej správy s využitím relevantných informačných zdrojov .

Obsah ÚPVS zahŕňa digitálny obsah vo forme podporných informácií pre využitie služby a samotné poskytovanie elektronickej služby. Koncept obsahu ÚPVS sa riadi nasledujúcimi princípmi:

- organizácia informácií a služieb podľa životnej situácie – v súčasnom „informačnom pretlaku“ býva často ťažké práve získanie hľadanej a potrebnej informácie. Z tohto dôvodu sú služby na ÚPVS logicky členené podľa konceptu „životných situácií.“ Tento koncept umožňuje pristupovať k požadovaným informačným zdrojom, ako aj elektronickej službám štruktúrovane, podľa skutočných požiadaviek používateľa a cielene filtrovať rozsiahly obsah ÚPVS. Štrukturalizácia obsahu ÚPVS je jedným z rozhodujúcich prínosov ÚPVS vzhľadom k distribuovaným zdrojom na stránkach jednotlivých pripojených subjektov.
- rozdelenie informačného obsahu podľa typu subjektu – informačný obsah je v koncepte životných situácií členený podľa cieľovej skupiny. Tou môžu byť jednak občania, podnikateľské subjekty, či zahraničné osoby žijúce v SR. Súčasne je obsah členený podľa iných charakteristík cieľovej skupiny, ako napr. špeciálny obsah a forma jeho prezentácie pre rôznym spôsobom postihnuté osoby.
- virtuálna centralizácia – z hľadiska používateľov služieb ÚPVS predstavuje portál centralizované riešenie, kde sú z jedného miesta dostupné všetky informácie a logicky členené elektronickej služby prístupné jednotným spôsobom. Centralizácia však nie je realizovaná presunom služieb na ÚPVS, jedná sa o virtuálne centralizovaný systém, ktorý predstavuje integračnú platformu pre všetky ďalšie služby – informačné zdroje a systémy implementujúce jednotlivé

¹⁰ Metodický pokyn na použitie odborných výrazov pre oblasť informatizácie spoločnosti. - [on-line] Available on - URL: > http://www.informatizacia.sk/ext_dok-metodicky_pokyn_glosar_pojmov/3482c [cit.: 2011-08-05]

¹¹ BÍRO, Peter: Štandardy pre informačné systémy verejnej správy. - [Publ.: 04.09.2007 - Aktual.: 27.07.2011] - [on-line] Available on - URL: > http://www.informatizacia.sk/standardy-is-vs/596s#std_uvod

procesy. Vládny portál aj s distribuovanou štruktúrou, sa však používateľovi javí ako centralizovaný systém s jednotnou logikou a štruktúrou.¹²

Bezpečnosť informačných systémov

EK podporila práce na spracovaní kritérií na hodnotenie bezpečnosti IS - dokument **ITSEC** (Information Technology Security Evaluation Criteria). Subjekt, ktorý predmet dáva hodnotiť, sa nazýva sponzor. Sponzor musí predložiť k posúdeniu produkt alebo systém, ktorý bude hodnotený, spolu s dokumentovanou špecifikáciou svojho bezpečnostného cieľa, potenciálnych hrozieb a príslušných protipatrení a mechanizmov. ITSEC definuje sedem tried miery. V prílohe definuje ďalších desať tried funkčnosti F. Triedy miery záruky vychádzajú zo štyroch základných skupín kritérií: proces vývoja IS, prostredie vývoja IS, prevádzková dokumentácia IS a prevádzkové prostredie. Triedy záruky:

- E0 - táto úroveň nezabezpečuje dostatočnú dôveryhodnosť,
- E1 - na tejto úrovni sa vyžaduje neformálne špecifikovaný bezpečnostný cieľ a neformálny opis návrhu architektúry hodnoteného predmetu, testy majú preukázať, či hodnotený predmet vyhovuje špecifikácii bezpečnosti,
- E2 - oproti E1 sa navyše vyžaduje ešte neformálny opis detailného návrhu, musia byť poskytnuté výsledky testov funkcií, musí byť zavedený konfiguračný riadiaci systém,
- E3 - oproti E2 sa navyše vyžaduje ešte hodnotenie zdrojových textov a prípadne detailný opis bezpečnostných mechanizmov, bezpečnostné mechanizmy musia byť testované,
- E4 - oproti E3 sa navyše vyžaduje ešte spracovanie formálneho modelu bezpečnostnej politiky, poloformálnym spôsobom sa špecifikujú bezpečnostné funkcie, opis architektúry hodnoteného predmetu a opis detailného návrhu,
- E5 - oproti E4 sa navyše vyžaduje ešte úzka zhoda medzi detailným návrhom, zdrojovými textami a prípadne i technickými schémami,
- E6 - oproti E5 sa navyše vyžaduje ešte formálny opis návrhu architektúry s cieľom upozorniť na funkcie vzťahujúce sa k formálnemu modelu bezpečnostnej politiky.¹³

Problematika databázových IS, resp. bezpečnostné princípy IS - zdroje na internete:^{14, 15}.

Významnú úlohu zohráva Úrad na ochranu osobných údajov SR.¹⁶

¹² Ústredný portál verejnej správy. - [on-line] Available on - URL:

><http://portal.gov.sk/portal/sk/Default.aspx?CatID=48>< [cit.: 2011-06-02]

¹³ HUDEC, L.: Bezpečnosť IS. - [on-line] ><http://edi.fmph.uniba.sk/~winczer/SocialneAspekty/szaraz.html><

¹⁴ Databázové a IS. - [on-line] <http://www.spseke.sk/tutor/prednasky/dbs/bezpecnost/index.html>

¹⁵ Informačné systémy a škodlivé kódy od A po Z. - IKAROS. [on-line] Available on - URL:

><http://www.ikaros.cz/informacne-systemy-a-skodlive-kody-od-a-po-z><

¹⁶ Úrad na ochranu osobných údajov SR. [on-line] Available on - URL:

>http://www.dataprotection.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=106

Bezpečnosť a environment

- Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR ► www.employment.gov.sk
- Sociálna poisťovňa ► www.socpoist.sk

Poznámka: Sociálna poisťovňa od Slovenskej poisťovne prevzala od 1. apríla 2002 poistenie zodpovednosti zamestnávateľa za škodu pri pracovnom úraze a pri chorobe z povolania.

- Národný inšpektorát práce SR ► <http://www.safework.gov.sk>
- Slovenský ústav technickej normalizácie ► <http://www.sutn.gov.sk>
- Technická inšpekcia SR ► <http://www.tisr.sk>
- Hasičský a záchranný zbor ► <http://www.hazz.sk>
- Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky ► <http://www.minv.sk>
- Third World Network ¹⁷ – SAPRIN (Structural Adjustment Participatory Review International Network) ¹⁸
- Food and Development ► <http://www.foodfirst.org/>
- NTIC - Národné toxikologické informačné centrum ¹⁹.
Poznámka: v roku 1968 bolo založené TIC pri Klinike pracovného lekárstva a toxikológie NsP akad. L. Déreza v Bratislave (dnes KPLaT FNsP Bratislava). V marci r. 2006 získalo TIC štatút NTIC.
- AACT - American Academy of Clinical Toxicology
► <http://www.clintox.org/aboutAACT.cfm>
- ASCEPT - Australasian Society of Clinical and Experimental Pharmacologists and Toxicologists
► <http://www.ascept.org/>
- AAPCC- American Association of Poison Control Centers
► <http://www.aapcc.org/dnn/default.aspx>
- IPCS-International Program on Chemical Safety
► <http://www.who.int/ipcs/poisons/intox/en/index.html>
- IPCS INTOX Programme ► <http://www.who.int/ipcs/poisons/intox/en/index.htm>
- IPCS INTOX Databank
► <http://www.who.int/ipcs/poisons/package/en/index.html>
INTOX Data Management System
► <http://www.who.int/ipcs/poisons/package/en/index.html>
INTOX Network
► <http://www.who.int/ipcs/poisons/network/en/index.html>

¹⁷ Third World Network. [on-line] Available on - URL: > <http://www.twinside.org.sg/>< [cit.: 2010-08-14]

¹⁸ Structural Adjustment Participatory Review International Network. [on-line] <http://www.saprin.org/>

¹⁹ NTIC. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.ntic.sk/ntic.php?adr=historia>< [cit.: 2010-09-15]

Zoznam bibliografických odkazov

- [1] BÍRO, Peter: Štandardy pre informačné systémy verejnej správy. - [Publ.: 04.09.2007 - Aktual.: 27.07.2011] - [on-line] Available on - URL: >http://www.informatizacia.sk/standardy-is-vs/596s#std_uvod<
- [2] Harmonizácia štandardov prístupnosti podľa pravidiel Web Content Accessibility Guidelines 2.0
- [3] KONVIT, Milan: *Informačný systém verejnej správy*. - [on-line] Available on - URL: >http://www.poradca.sk/SubPages/OtvorDokument/Clanok.aspx?idclanok=582_83< [cit.: 2011-05- 21]
- [4] Metodický pokyn na použitie odborných výrazov pre oblasť informatizácie spoločnosti. - [on-line] Available on - URL: >http://www.informatizacia.sk/ext_dok-metodicky_pokyn_glosar_pojmov/3482c< [cit.: 2011-08-05]
- [5] NTIC. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.ntic.sk/ntic.php?adr=historia>< [cit.: 2010-09-15]
- [6] Príloha 1 - Metaúdaje pre zverejňovanie zmlúv, objednávok a faktúr. - [on-line] Available on - URL: >2011-09-05< [cit.: 2011-08-05]
- [7] Structural Adjustment Participatory Review International Network. [on-line] Available on - URL: <http://www.saprin.org/>
- [8] Štandardy pre informačné systémy verejnej správy. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.euractiv.sk/verejna-sprava/clanok/standardy-pre-informacne-systemy-verejnej-spravy>< [publ. 24.8.2006]
- [9] Third World Network. [on-line] Available on - URL: > <http://www.twinside.org.sg/>< [cit.: 2010-08-14]
- [10] Úrad na ochranu osobných údajov SR. [on-line] Available on - URL: >http://www.dataprotection.gov.sk/buxus/generate_page.php?page_id=106
- [11] Usmernenie pre konverziu písomných dokumentov na elektronické dokumenty (verzia 2). - [on-line] Available on - URL: >http://www.informatizacia.sk/ext_dok-usmernenie_pre_konverziu_dokumentov_v2/11115c< [cit.: 2011-08-04]
- [12] Ústredný portál verejnej správy. - [on-line] Available on - URL: ><http://portal.gov.sk/portal/sk/Default.aspx?CatID=48>< [cit.: 2011-06-02]
- [13] W3C - Web Content Accessibility Guidelines (WCAG) 2.0. - [on-line] Available on - URL: ><http://www.w3.org/TR/WCAG/>< [cit.: 2011-06-01]
- [14] Zákon č. 275/2006 Z. z. o informačných systémoch verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov